

De Russische bevolking groeit weer

Jan Limbeek

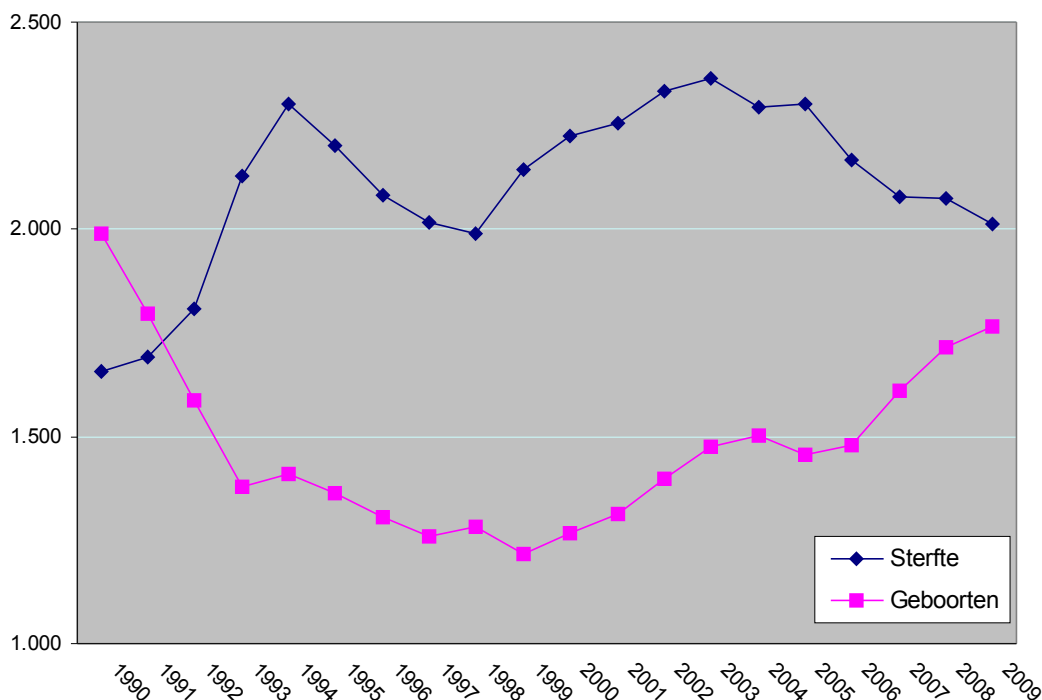
In 2009 groeide de Russische bevolking voor het eerst sinds 1994 met 10,5 duizend mensen of 0,01%. Een erg bescheiden groei dus, die bovendien voor rekening komt van de immigratie. Maar gezien de talrijke beschouwingen over de nakende Russische demografische catastrofe is het een enorme ommekeer. Tijd voor een realistisch oordeel.

Rusland telt nu 141,9 miljoen inwoners. Op het piekniveau van 1 januari 1993 waren dat er 148,6 miljoen. In de afgelopen 16 jaar kromp de bevolking dus met 6,7 miljoen zielen. Het niveau van midden jaren '80 is nu bereikt.

In het algemeen kunnen er drie oorzaken zijn voor betere demografische cijfers: oplopend geboortecijfer, afnemende sterfte en een positief buitenlands migratiesaldo. In Rusland is van alle drie sprake, met name sinds 2006 (zie ['Rusland vecht tegen demografische crisis'](#)). De natuurlijke krimp van de bevolking (sterfte minus geboorten) neemt deze eeuw in hoog tempo af. In de periode 2000-2002 ging het jaarlijks om een bevolkingskrimp van 950.000 zielen, in 2003-2005 om 850.000 per jaar. In 2006 en 2007 nam de krimp af met bijna 200.000 mensen per jaar. En in 2008 en 2009 nam de krimp af met gemiddeld 100.000 per jaar. Trekken we de trends van dalende sterftecijfers en stijgende geboortecijfers door, dan ontmoeten ze elkaar over enkele jaren en is er natuurlijke bevolkingsgroei. Figuur 1 maakt deze trend duidelijk. In tabel 1 staan de precieze cijfers vermeld.

Figuur 1

Sterfte en geboorten, 1990-2009 (x1000)

Bron: Russische Federale Staatsdienst voor de Statistiek Rosstat (www.gks.ru)

Tabel 1 Geboorten, sterfte en natuurlijke groei, 1960-2009 (x1000 en in ‰)

	Aantal			Per 1000 (‰)			
	Geboorten	Sterfte	Natuurlijke groei	Geboorten	Sterfte	Natuurlijke groei	Baby-sterfte*
1960	2.782.353	886.090	1.896.263	23,2	7,4	15,8	36,6
1965	1.990.520	958.789	1.031.731	15,7	7,6	8,1	26,6
1970	1.903.713	1.131.183	772.530	14,6	8,7	5,9	23,0
1975	2.106.147	1.309.710	796.437	15,7	9,8	5,9	23,7
1980	2.202.779	1.525.755	677.024	15,9	11,0	4,9	22,1
1981	2.236.608	1.524.286	712.322	16,0	10,9	5,1	21,5
1982	2.328.044	1.504.200	823.844	16,6	10,7	5,9	20,4
1983	2.478.322	1.563.995	914.327	17,5	11,1	6,4	20,1
1984	2.409.614	1.650.866	758.748	16,9	11,6	5,3	20,9
1985	2.375.147	1.625.266	749.881	16,6	11,3	5,3	20,7
1986	2.485.915	1.497.975	987.940	17,2	10,4	6,8	19,3
1987	2.499.974	1.531.585	968.389	17,2	10,5	6,7	19,4
1988	2.348.494	1.569.112	779.382	16,0	10,7	5,3	18,9
1989	2.160.559	1.583.743	576.816	14,6	10,7	3,9	17,8
1990	1.988.858	1.655.993	332.865	13,4	11,2	2,2	17,4
1991	1.794.626	1.690.657	103.969	12,1	11,4	0,7	17,8
1992	1.587.644	1.807.441	-219.797	10,7	12,2	-1,5	18,0
1993	1.378.983	2.129.339	-750.356	9,4	14,5	-5,1	19,9
1994	1.408.159	2.301.366	-893.207	9,6	15,7	-6,1	18,6
1995	1.363.806	2.203.811	-840.005	9,3	15,0	-5,7	18,1
1996	1.304.638	2.082.249	-777.611	8,9	14,2	-5,3	17,4
1997	1.259.943	2.015.779	-755.836	8,6	13,7	-5,1	17,2
1998	1.283.292	1.988.744	-705.452	8,8	13,6	-4,8	16,5
1999	1.214.689	2.144.316	-929.627	8,3	14,7	-6,4	16,9
2000	1.266.800	2.225.332	-958.532	8,7	15,3	-6,6	15,3
2001	1.311.604	2.254.856	-943.252	9,0	15,6	-6,6	14,6
2002	1.396.967	2.332.272	-935.305	9,7	16,2	-6,5	13,3
2003	1.477.301	2.365.826	-888.525	10,2	16,4	-6,2	12,4
2004	1.502.477	2.295.402	-792.925	10,4	16,0	-5,6	11,6
2005	1.457.376	2.303.935	-846.559	10,2	16,1	-5,9	11,0
2006	1.479.637	2.166.703	-687.066	10,4	15,2	-4,8	10,2
2007	1.610.122	2.080.445	-470.323	11,3	14,6	-3,3	9,4
2008	1.713.947	2.075.954	-362.007	12,1	14,6	-2,5	8,5
2009	1.764.164	2.013.590	-249.426	12,4	14,2	-1,8	8,2

* Zuigelingensterfte tot 1 jaar per 1000 levendgeborenen

Bron: Russische Federale Staatsdienst voor de Statistiek Rosstat (www.gks.ru)

Een treffend aspect van de betere demografische situatie is de afname van abortus. Weliswaar is het aantal abortussen nog steeds erg hoog, de afname van het aantal was groot. In 1995 waren er nog twee keer zoveel abortussen als geboorten, de laatste jaren is het aantal geboorten groter. (Tabel 2)

Tabel 2 Aantal abortussen, 1995 – 2008 (x1000)

	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Totaal	2.766,4	2.138,8	1.675,7	1.582,4	1.479,0	1.385,6
Per 1000 vrouwen, 15-49 jaar (%)	72,8	54,2	42,7	40,3	38,0	36,0
Per 100 geboorten (%)	202,6	168,7	117,4	107,2	92,1	81,1
Abortussen bij primigravidae*	177,7	161,1	161,5	159,4	149,8	136,8

* Primigravida is een vrouw die voor het eerst zwanger is.

Bron: Russische Federale Staatsdienst voor de Statistiek Rosstat (www.gks.ru)

Geboorten

Iedereen die Rusland kent weet dat de verreweg de meeste Russinnen willen trouwen en kinderen krijgen. Uit de meeste onderzoeken blijkt dat mannen wat dit betreft nog enthousiaster zijn. Tabel 3 komt uit een onderzoek van het Russisch Bureau voor de Statistiek 'Rosstat' uit de periode september-oktober 2009. Het bevestigt dit beeld en laat zien dat er ruimte is voor een hoger geboortecijfer. Maar liefst 83 procent van de vrouwen zou twee of drie kinderen willen als de omstandigheden van hun leven gunstiger waren. Een veel lager aantal – 54 procent – verwacht daadwerkelijk twee of drie kinderen te krijgen. Aan de andere kant zijn er maar weinig vrouwen die slechts één kind willen. Daarentegen *verwacht* een op de drie vrouwen niet meer dan één kind te krijgen.

Tabel 3 Het gewenste en verwachte aantal kinderen

Aantal kinderen	Vrouwen		Mannen	
	Gewenst	Verwacht	Gewenst	Verwacht
0	0,2	0,6	0,1	0,6
1	7,5	33,3	6,9	21,8
2	57,7	46,5	51,4	49,5
3	25,2	7,6	26,4	10,5
4	1,8	0,6	3,4	1,1
5 en meer	1,7	0,4	2,8	0,6
Weet niet	5,8	11,0	9,0	15,9
Gemiddeld aantal kinderen	2,28	1,72	2,38	1,90

Bron: Beknopte resultaten van het opinieonderzoek 'Gezin en het geboortecijfer'. ('КРАТКИЕ ИТОГИ ВЫБОРОЧНОГО ОБСЛЕДОВАНИЯ «СЕМЬЯ И РОЖДАЕМОСТЬ»'), Rosstat 2009 (www.gks.ru).

Om het verschil tussen wens en verwachting te overbruggen, waardoor het geboortecijfer stijgt, moeten de (materiële) omstandigheden van vrouwen verbeteren. De groeiende economie zorgt voor meer welvaart en dus voor betere omstandigheden om kinderen te krijgen. Daarnaast voert Poetin, met name vanaf 2006, een actief kindvriendelijk beleid. Ook de huidige economische crisis, met een krimp van 8,5 procent in 2009, heeft dit beleid niet veranderd. De conclusie lijkt dan ook gerechtvaardigd dat op de wat langere termijn het aantal kinderen per vrouw verder zal stijgen. Tabel 4 laat zien dat dit proces al enkele jaren gaande is.

Tabel 4 Aantal kinderen per vrouw

	Totaal	Stadsbevolking	Plattelandsbevolking
1960-1961	2,540	2,040	3,320
1970-1971	2,007	1,773	2,588
1980-1981	1,895	1,700	2,562
1990	1,892	1,698	2,600
1995	1,337	1,193	1,813
2000	1,195	1,089	1,554
2001	1,223	1,124	1,564
2002	1,286	1,189	1,633
2003	1,319	1,223	1,666
2004	1,340	1,247	1,665
2005	1,287	1,197	1,589
2006	1,296	1,199	1,611
2007	1,406	1,283	1,798
2008	1,494	1,366	1,894

Bron: Russische Federale Staatsdienst voor de Statistiek Rosstat (www.gks.ru)

Vrouwen krijgen weliswaar steeds meer kinderen, maar het aantal vrouwen gaat in de nabije toekomst dalen. Het lage geboortecijfer van de jaren '90 zorgde ervoor dat het aantal kinderen beneden de 18 daalde van 38 miljoen in 1995 naar 26 miljoen in 2008. Een daling van bijna een miljoen kinderen per jaar. Deze kleine groep zal straks een eveneens klein nageslacht voortbrengen, zelfs al bedraagt het aantal kinderen per vrouw ruim twee. Met een kindertal van ruim twee houdt die kleinere groep alleen de omvang van zichzelf in stand, niet de huidige Russische bevolkingsomvang.

Tabel 5 Aantal kinderen, 0-17 jaar (einde jaar; x1000)

Leeftijd	Jaar	1995	2000	2005	2008
0-17		38.015	33.487	27.939	26.055
0-14		31.347	25.917	21.244	21.092
15-17		6.668	7.570	6.695	4.963
0		1.374	1.267	1.444	1.703
1		1.437	1.224	1.484	1.596
2		1.411	1.288	1.458	1.465
3		1.624	1.267	1.372	1.442
4		1.812	1.320	1.279	1.486
5		2.022	1.386	1.270	1.460
6		2.174	1.445	1.249	1.375
7		2.363	1.438	1.300	1.282
8		2.515	1.660	1.273	1.274
9		2.530	1.833	1.325	1.253
10		2.430	2.062	1.391	1.304
11		2.473	2.213	1.447	1.276
12		2.531	2.395	1.444	1.329
13		2.389	2.552	1.671	1.395

Leeftijd	Jaar	1995	2000	2005	2008
14		2.262	2.567	1.837	1.452
15		2.268	2.470	2.073	1.449
16		2.207	2.519	2.223	1.675
17		2.193	2.581	2.399	1.839

Bron: *Children in Russia* (2009), Unicef in samenwerking met Rosstat (www.gks.ru)

Tabel 6 Aantal levendgeborenen per 1000 vrouwen per leeftijdsgroep van 5 jaar, 1958-2008

	Leeftijdsgroep							
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	15-49
1958-1959	28,4	157,9	156,4	101,9	57,7	19,9	3,0	82,9
1964-1965	22,7	150,8	122,8	77,3	39,2	13,4	1,5	62,0
1969-1970	28,3	146,9	107,4	69,3	32,2	9,0	1,1	53,4
1974-1975	33,9	158,8	110,5	58,6	28,9	7,3	0,6	56,6
1979-1980	42,7	157,1	101,2	52,6	18,4	5,1	0,4	59,6
1980-1981	43,6	157,6	102,0	52,0	18,8	4,6	0,4	60,1
1981-1982	43,6	159,1	105,9	54,9	21,9	4,3	0,4	62,4
1982-1983	44,7	163,8	113,1	59,8	23,9	4,1	0,3	65,7
1983-1984	46,1	166,3	114,9	61,2	24,0	3,7	0,3	66,6
1984-1985	46,9	164,2	113,3	60,0	23,2	3,7	0,3	65,0
1985-1986	46,9	165,7	117,5	63,0	24,5	4,3	0,3	66,0
1987	48,5	170,6	122,6	67,8	27,8	6,1	0,2	68,2
1988	49,6	167,9	114,1	61,8	25,6	5,6	0,2	64,5
1989	52,5	163,9	103,1	54,6	22,0	5,0	0,2	59,8
1990	55,0	156,5	93,1	48,2	19,4	4,2	0,1	55,2
1991	54,2	145,9	82,7	41,5	16,5	3,7	0,2	49,8
1992	50,7	132,9	72,4	34,9	13,9	3,2	0,2	43,8
1993	47,3	119,1	63,7	28,8	11,0	2,5	0,2	37,8
1994	49,1	119,4	66,8	29,4	10,6	2,3	0,1	37,8
1995	44,8	112,7	66,5	29,5	10,6	2,2	0,1	35,9
1996	38,9	105,5	65,5	30,1	10,8	2,3	0,1	33,9
1997	35,8	98,0	64,8	31,2	10,8	2,2	0,1	32,5
1998	33,5	98,1	66,7	33,1	11,5	2,3	0,1	32,8
1999	28,9	91,8	63,7	32,2	11,1	2,2	0,1	30,9
2000	27,4	93,6	67,3	35,2	11,8	2,4	0,1	32,1
2001	27,3	93,1	70,2	38,0	12,9	2,4	0,1	33,1
2002	27,4	95,7	75,1	41,7	14,7	2,6	0,1	35,2
2003	27,6	95,1	78,3	44,1	16,0	2,7	0,1	36,5
2004	28,2	93,4	80,2	45,9	17,6	2,9	0,1	37,7
2005	27,5	86,8	77,9	45,5	17,8	3,0	0,2	36,8
2006	28,6	85,8	78,2	46,8	18,7	3,1	0,1	37,7
2007	29,1	87,5	86,3	54,5	22,8	3,8	0,2	41,4
2008	30,5	89,8	91,0	60,4	25,9	4,6	0,2	44,6

Bron: Russische Federale Staatsdienst voor de Statistiek Rosstat (www.gks.ru)

De huidige groei van het geboortecijfer is voor een deel te danken aan de extra kinderen die geboren werden tijdens de mini-babyboom van de jaren 1981 tot 1988. Aangezien de reproductieve periode van deze grote groep nog niet het hoogtepunt heeft bereikt (zie tabel 5), ligt het in de lijn der verwachting dat het geboortecijfer nog een tijdje zal stijgen.

De gemiddelde leeftijd waarop vrouwen nu kinderen krijgen bedraagt ruim 27 jaar. Bovendien krijgen vrouwen daadwerkelijk meer kinderen, zoals tabel 4 laat zien. Dus een grotere groep vrouwen krijgt meer kinderen. Maar over een aantal jaar is dat niet meer zo en zal het geboortecijfer onvermijdelijk dalen. In hoeverre de huidige groei van de bevolking beklijft, hangt dan vooral af van de hoogte van het sterftcijfer.

Sterfte

In het algemeen gaat toenemende welvaart gepaard met een betere gezondheid van de bevolking en een lager sterftcijfer. In Rusland niet. Daar steeg de sterfte onder mannen sinds begin jaren '60. De levensverwachting van mannen bereikte in de jaren 1964-1965 een voorlopige piek met 64,6 jaar. Geleidelijk verspreidde de verslechtering zich onder beide geslachten. In de jaren '80 diende zich een herstel aan, maar afnemende welvaart sinds 1990 deed de sterfte nog sneller oplopen. Het einde van het communisme betekende geen einde aan de gezondheids crisis.

In 2005 stierven meer mannen vanaf 40 jaar dan in 1897. De sterfte onder mannen in de leeftijd van 25-39 is praktisch gelijk gebleven. Onder vrouwen daalde de sterfte wel in alle leeftijdsgroepen sterk ten opzichte van 1897. De levensverwachting is toch verdubbeld sinds 1897 omdat de sterfte onder jongeren sterk afnam. Zo daalde de sterfte onder baby's tot een jaar 26 keer en onder kinderen van 1-4 jaar 80 keer. Mannelijke Russen die eenmaal de 16-jarige leeftijd hadden bereikt, hadden volgens de cijfers van 2005 ongeveer 47 procent kans om de zestig te halen. Aan het eind van de negentiende eeuw was dat 55 procent.

De lage levensverwachting in de eerste helft van de twintigste eeuw was niet vreemd. Wereldoorlogen, hongersnoden en terreur zorgden voor tientallen miljoenen voortijdige sterfgevallen. En daardoor trouwens ook voor een lager aantal geboorten aangezien de doden geen nageslacht verwekten. In de rustige tweede helft van de twintigste eeuw was in Rusland slechts gedurende twee decennia verbetering te noteren. Vanaf het midden van de jaren zestig steeg de sterfte onder mannen weer, tot midden jaren '80, toen de levensverwachting met enkele jaren steeg dankzij Gorbatsjovs anti-alcoholcampagne. Van 1993 tot en met 2005 stond de levensverwachting onder mannen op een dieptepunt van gemiddeld 59 jaar.

In de loop van 2005 nam het sterftcijfer af. Door de daling van de sterfte steeg de levensverwachting van mannen tot boven de pensioengerechtigde leeftijd van 60 jaar, van 58,9 jaar in 2005 naar 60,4 jaar in 2006. Een spectaculaire stijging van 1,5 jaar in één jaar. De levensverwachting van vrouwen steeg minder hard, met 0,8 jaar naar 73,2 jaar. In 2008 was de levensverwachting voor mannen opgelopen naar 61,8 jaar en voor vrouwen naar 74,2 jaar). Tabel 7 vat het bovenvermelde verhaal samen.

Tabel 7 Levensverwachting bij de geboorte (jaren)

	Totaal	Mannen	Vrouwen
1896-1897 (in de 50 gouvernementen van Europees Rusland)	30,5	29,4	31,7
1926-1927 (In het Europese deel van de RSFSR)	42,9	40,2	45,6
1958-1959	67,9	63,0	71,5
1961-1962	68,8	63,8	72,4
1969-1970	68,8	63,2	73,4
1970-1971	68,9	63,2	73,6
1979-1980	67,5	61,5	73,0
1980-1981	67,6	61,5	73,1
1981-1982	68,0	62,0	73,5
1982-1983	68,3	62,3	73,6
1983-1984	67,9	62,0	73,3
1984-1985	68,1	62,3	73,3
1985-1986	69,3	63,8	74,0
1986-1987	70,1	64,9	74,6
1988	69,9	64,8	74,4
1989	69,6	64,2	74,5
1990	69,2	63,7	74,3
1991	68,9	63,4	74,2
1992	67,8	61,9	73,6
1993	65,0	58,8	71,8
1994	63,9	57,4	71,1
1995	64,5	58,1	71,6
1996	65,8	59,6	72,4
1997	66,7	60,9	72,8
1998	67,1	61,2	73,1
1999	65,9	59,9	72,4
2000	65,3	59,0	72,3
2001	65,2	58,9	72,2
2002	65,0	58,7	71,9
2003	64,9	58,6	71,8
2004	65,3	58,9	72,3
2005	65,3	58,9	72,4
2006	66,6	60,4	73,2
2007	67,5	61,4	73,9
2008	67,9	61,8	74,2

Bron: Russische Federale Staatsdienst voor de Statistiek Rosstat (www.gks.ru)

Tabel 8 laat zien dat hart- en vaatziekten verreweg de belangrijkste doodsoorzaak in Rusland zijn. Van alle sterfgevallen overlijdt 56 procent hieraan. Slechts 14,5 procent sterft aan kanker (nieuwvormingen). De meeste Russen overlijden aan iets anders voordat ze kanker ontwikkelen. Aan kanker overlijden immers vooral ouderen. In Nederland zijn drie van de vier sterfgevallen door kanker 65 jaar of ouder. In Rusland is kanker de enige grote doodsoorzaak die stijgt. Dit duidt veeleer op een zekere normalisatie van de sterftegevallen. Als het sterftecijfer verder daalt, zal de sterfte door kanker toenemen.

Tabel 8 Overledenen naar doodsoorzaak*

	x1000		Verschil		Percentage van de totale sterfte	Per 100.000 inwoners [#]	
	2009	2008	%	x1000	2009	2009	2008
Totale sterfte	2.013,6	2.076,0	-3,0	-62,4	100	1.420,2	1.462,4
Ziekten van hartvaatstelsel	1.130,3	1.186,0	-4,7	-55,7	56,1	797,3	835,5
Nieuwvormingen	291,6	289,3	+2,3	+2,3	14,5	205,7	203,8
Ziekten van ademhalingswegen	77,8	79,5	-2,2	-1,7	3,9	54,9	56,0
Ziekten van het spijsverteringsstelsel	87,8	90,4	-2,9	-2,6	4,4	61,9	63,7
Infectie- en parasitaire ziekten	33,1	34,5	-4,0	-1,4	1,6	23,4	24,3
<i>waarvan tbc</i>	23,4	25,4	-7,8	-2,0	1,2	16,2	17,9
Externe doodsoorzaken	213,2	244,5	-12,8	-31,3	10,6	150,4	172,2
<i>waarvan</i>							
Transportletsels	30,0	35,4	-15,3	-5,4	1,5	21,2	25,0
<i>waarvan wegverkeer</i>	20,4	24,0	-3,6	-14,8	1,0	14,4	16,9
Alcoholvergiftiging	16,3	23,9	-32,0	-7,6	0,8	11,5	16,9
Zelfmoord	37,2	38,4	-3,1	-1,2	1,8	26,2	27,1
Moord	21,1	23,7	-11,0	-2,6	1,0	14,9	16,7

* Gegevens voor 2009 zijn minder betrouwbaar, want gebaseerd op de maandelijks registratie; gegevens voor 2008 zijn gebaseerd op de jaargegevens.

Het sterftecijfer wordt in promille weergegeven. In 2009 bedroeg het dus 14,2‰.

Bron: Russische Federale Staatsdienst voor de Statistiek Rosstat (www.gks.ru)

Aan de ene kant zal de veroudering van een toenemende bevolking de sterfte doen toenemen. Aan de andere kant is er nog heel veel ruimte om de sterfte te verminderen door te investeren in een betere gezondheid van de bevolking. De meeste Russische demografen gaan ervan uit dat het sterftecijfer voorlopig blijft dalen. Hierdoor zal de levensverwachting de komende jaren verder stijgen.

Immigratie

Nog niet zo lang geleden was alom te horen dat Rusland ruim baan zou moeten geven aan immigratie om de komende snelle afname van de beroepsbevolking op te vangen en daarmee de economische bloei te laten voortgaan. De huidige

economische crisis en de toename van de werkloosheid, heeft die geluiden doen verstommen. Poetin was er sowieso niet gevoelig voor en moedigde met woorden en bonussen alleen immigratie aan van etnische Russen, die voornamelijk in de buurlanden van Rusland woonden.

Poetin, die Europa goed kent, heeft gezien tot welke spanningen massale immigratie van buitenlanders met een totaal andere achtergrond kan leiden. Blijvende en grote afname van de bevolking en de beroepsbevolking kan bovendien leiden tot de vervanging van Russen door niet-Russen in bepaalde delen van Rusland, in het bijzonder in het Verre Oosten. Over dit 'Kosovo-effect', waarbij veranderde etniciteit leidt tot vervreemding of zelfs afscheiding van het moederland, maakten de autoriteiten zich meer zorgen dan over de bevolkingskrimp op zich. Het is duidelijk dat toenemende immigratie van niet-Russen om het mogelijke arbeidstekort op te vangen de problemen vergroot.

Tabel 9 laat zien dat sinds het dieptepunt van 2004 de immigratie in Rusland elk jaar is gestegen. Belangrijke redenen hiervoor zijn de welkomstbonussen, de toegenomen materiële welvaart en het hervonden zelfvertrouwen van Rusland. Dankzij de grote immigratie groeide de bevolking in 2009, ondanks de natuurlijke bevolkingskrimp van 249.400.

Tabel 9 Migratie (x1000)

	Immigratie naar Rusland	Emigratie uit Rusland	Vershil
1990	913,2	729,5	183,8
1991	692,2	675,5	16,7
1992	926,0	673,1	252,9
1993	923,3	483,0	440,2
1994	1.191,4	345,6	845,7
1995	866,9	347,3	519,5
1996	647,0	291,6	355,4
1997	597,7	233,0	364,7
1998	513,6	213,4	300,2
1999	379,7	215,0	164,8
2000	359,3	145,7	213,6
2001	193,5	121,2	72,3
2002	184,6	106,7	77,9
2003	129,1	94,0	35,1
2004	119,2	79,8	39,4
2005	177,2	69,8	107,4
2006	186,4	54,1	132,3
2007	286,9	47,0	239,9
2008	281,6	39,5	242,1
2009	279,9	32,5	247,5

Bron: Russische Federale Staatsdienst voor de Statistiek Rosstat (www.gks.ru)

Toekomst

De komende jaren zal de groei van de Russische bevolking waarschijnlijk versnellen omdat de geboorte- en sterftcijfers in het tweede decennium van deze eeuw verder

verbeteren. Aangenomen mag worden dat de immigratie voorlopig op peil blijft en waarschijnlijk nog decennia groeit, maar ook dit kan niet eeuwig voortgaan. De bevolkingskrimp zal dus wel plaatsvinden, maar later en veel minder dan de sombere prognoses van 80 à 120 miljoen inwoners in 2050 aangaven.

Er bestaat een zekere correlatie tussen economische groei en groei van het geboortecijfer, maar een vergelijking van Rusland met Oekraïne toont aan dat we het belang van die correlatie niet moeten overdrijven. De gemiddelde economische groei in beide landen in deze eeuw was vergelijkbaar. Maar Oekraïne scoort slechter op demografisch gebied dan Rusland. Ten minste drie factoren verklaren de slechtere cijfers van Oekraïne:

- ⇒ De Oekraïense overheid is veel armlastiger dan de Russische en heeft derhalve geen ruimte om het kinderbeleid in grote mate financieel te ondersteunen;
- ⇒ Het aandeel moslims is kleiner dan in Rusland. Zij krijgen meer kinderen en hebben dus een positief effect op het geboortecijfer;
- ⇒ Het Oekraïense migratiesaldo was tot en met 2004 negatief en vanaf 2005 iets positief. Het Russische migratiesaldo daarentegen was altijd sterk positief.

Het lijkt erop dat de betere geboorte en sterftcijfers van Rusland in ieder geval deels te danken zijn aan Poetins kindvriendelijker beleid. Maar hoe zit het dan met het verhaal dat een kindvriendelijker overheidsbeleid de demografische trends niet kan veranderen, zeker niet op langere termijn? Dat verhaal klopt, maar niet voor Rusland omdat daar de kindvriendelijke maatregelen veel omvangrijker zijn dan in andere landen. Een verdubbeling van de kinderbijslag of een bonus van 10.000 dollar zet veel zoden aan de dijk. Materiële beperkingen zijn in Rusland van doorslaggevende invloed op beperking van het aantal kinderen per vrouw.

Uiteraard kan de huidige economische crisis de natuurlijke krimp van de bevolking verdiepen. Tot nu toe valt dit echter alleszins mee. Na de vorige economische crisis van de tweede helft van 1998, daalde het geboortecijfer in 1999 met ruim 5 procent tot het laagste niveau ooit. Het sterftcijfer steeg in 1999 met bijna 9 procent en bleef daarna met sprongen toenemen tot een hoogtepunt van 16,4 procent in 2003. Negatieve gevolgen van de huidige economische crisis, die Rusland zwaar heeft getroffen, zijn tot nu toe niet eenduidig terug te zien in de cijfers. In januari 2010 stierven minder Russen dan in januari 2009. Wel lag het geboortecijfer iets lager dan een jaar geleden. In januari 2010 was het natuurlijk bevolkingsverlies weer kleiner dan in januari 2009.

Rusland lijkt geen slechtere demografische toekomstperspectieven te hebben dan vergelijkbare landen (zie tabel 10). Volgens het statistisch bureau van de EU Eurostat overtreft in de EU vanaf 2015 het sterftcijfer het geboortecijfer en is er dus voorlopig nog een omgekeerde trend zichtbaar vergeleken met Rusland. De bevolking van Europa krimpt echter pas vanaf 2035, omdat de immigratie de bevolking laat groeien tot 521 miljoen. Deze trend is ook in Rusland te zien.

Tabel 10 Vergelijking van het geboorten, sterfte en natuurlijke groei (‰)

Landen	Jaar	Levend- geborenen	Sterfte		Natuurlijke groei	
			Totaal	Kindersterfte (tot 1 jaar)		
GOS-landen*	Rusland	2008	12,1	14,6	8,5	-2,5
	Kazachstan	2008	22,7	9,7	20,8	13,0
	Kirgizstan	2008	24,1	7,1	27,1	17,0
	Tadzjikistan	2006	26,7	4,6	27,2	22,1
	Oezbekistan	2007	22,4	5,2	13,7	17,2
	Turkmenistan	1999	18,5	5,4	25,4	13,1
	Azerbeidzjan	2008	17,8	6,2	11,4	11,6
	Georgië	2008	12,9	9,8	17,0	3,1
	Armenië	2008	12,7	8,5	10,8	4,2
	Oekraïne	2008	11,0	16,3	10,0	-5,3
	Moldavië	2008	10,8	11,8	12,2	-1,0
	Wit-Rusland	2008	11,1	13,8	4,5	-2,7
	Midden-Europa	Estland	2007	11,8	13,0	5,0
Letland		2007	10,2	14,5	8,7	-4,3
Litouwen		2007	9,6	13,5	5,9	-3,9
Polen		2007	10,2	9,9	6,0	0,3
Tsjechië		2007	11,1	10,1	3,1	1,0
Slowakije		2007	10,1	10,0	6,1	0,1
Hongarije		2007	9,7	13,2	5,9	-3,5
Slovenië		2007	9,8	9,2	2,8	0,6
Roemenië		2007	10,0	11,7	12,0	-1,7
Bulgarije	2007	9,8	14,8	9,2	-4,9	
Europa	België	2007	11,4	9,5	4,0	1,9
	Duitsland	2007	8,3	10,1	3,9	-1,7
	Frankrijk	2007	12,7	8,4	3,6	4,3
	Griekenland	2007	10,0	9,8	3,5	0,2
	Ierland	2007	16,2	6,4	3,1	9,8
	Italië	2007	9,5	9,7	3,7	-0,2
	Nederland	2007	11,1	8,1	4,1	2,9
	Noorwegen	2007	12,4	8,9	3,1	3,5
	Spanje	2007	11,0	8,6	3,7	2,4
	Turkije	2007	17,3	6,1	16,7	11,2
	Verenigd koninkrijk	2007	12,7	9,4	4,8	3,2
Overig	Argentinië	2007	17,8	8,0	13,3	9,8
	China	2007	12,0	6,9	...	5,1
	Egypte	2007	26,5	6,1	17,8	20,4
	India	2007	23,1	7,4	55,0	15,7
	Japan	2007	8,6	8,8	2,6	-0,2
	USA	2006	14,2	8,1	6,6	6,2

* Het Gemenebest van Onafhankelijke Staten (GOS) wordt gevormd door de deelrepublieken die deel uitmaakten van de Sovjet-Unie, minus de drie Baltische staten en (sinds augustus 2009) Georgië.

Bron: Russische Federale Staatsdienst voor de Statistiek Rosstat (www.gks.ru)